

۲۰ ۴ ۳۲۲۵

اصالت و یکپارچگی در حفاظت منظر فرهنگی

دکتر میه فدائی نژاد

عضو هیئت علمی دانشگاه تهران

دکتر پرستو شیری

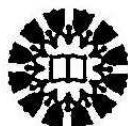
عضو هیئت علمی دانشگاه تهران

دکتر پیروز حناجی

عضو هیئت علمی دانشگاه تهران

تهران

۱۳۹۷

سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)

پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی

سرشناسه: فدائی نژاد، سمیه، ۱۳۶۱-

عنوان و نام پدیدآور: اصالت و یکپارچگی در حفاظت منظر فرهنگی / سمیه فدائی نژاد، پرستو عشرتی، پیروز حناچی.

مشخصات نشر: تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی، ۱۳۹۷.

مشخصات ظاهری: هشت، ۲۹۵ ص: مصور، جدول.

فروست: «سمت»: ۲۲۳۱. معماری و شهرسازی؛ ۱.

شابک: ۵-۰۶۶۳-۰۰۲-۶۰۰-۹۷۸-۲۲۰۰۰۰ ریال

یادداشت: پشت جلد به انگلیسی: Somayeh Fadaei Nezhad, Parastoo Eshtrati, Pirouz

Hanachi. Authenticity and Integrity in Conservation of Cultural Landscape.

یادداشت: کتابنامه.

موضوع: مجتمع‌های فرهنگی، Community Centers

موضوع: مراکز تفریحی، Recreation Centers

موضوع: معماری منظر شهری، Urban Landscape Architecture

شناسه افزوده: عشرتی، پرستو، ۱۳۶۱-

شناسه افزوده: حناچی، پیروز، ۱۳۴۲-

شناسه افزوده: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی.

The Organization for Researching and Composing University Textbooks in the Humanities (SAMT), Institute for Research and Development in the Humanities.

رده‌بندی کنگر: ۱۳۹۷ الف ۴ ف ۴۵۱۰/ NA

رده‌بندی دیویی: ۷۲۰/۱۰۰۴۲۰۰۰۲

شماره کتابشناسی ملی: ۱۸۹۲۱۳

سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)

پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی

اصالت و یکپارچگی در حفاظت منظر فرهنگی

دکتر سمیه فدائی نژاد (عضو هیئت علمی دانشگاه تهران)، دکتر پرستو عشرتی (عضو

هیئت علمی دانشگاه تهران)، دکتر پیروز حناچی (عضو هیئت علمی دانشگاه تهران)

ویراستار: مژگان اصغری طرقي

چاپ اول: زمستان ۱۳۹۷

تعداد: ۵۰۰

حروفچینی و لیتوگرافی: سمت

چاپ و صحافی: مشعر

قیمت: ۲۲۰۰۰۰ ریال. در این نوبت چاپ قیمت مذکور ثابت است و فروشندگان و عوامل توزیع مجاز به تغییر آن نیستند.

نشانی ساختمان مرکزی: تهران، بزرگراه جلال آل احمد، غرب پل یادگار امام (ره)،

روبه‌روی پمپ گاز، کد پستی ۱۴۶۳۶، تلفن ۰۲-۴۴۲۴۶۲۵.

www.samt.ac.ir

info@samt.ac.ir

@sazmn_samt

هر شخص حقیقی یا حقوقی که تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه ناشر، نشر یا پخش یا عرضه یا تکثیر یا تجدید چاپ نماید، مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

۱	گفتار آغازین
۳	فصل اول: مقدمه حفاظت از دیدگاه اسناد و کنوانسیون‌های بین‌المللی
۳	۱-۱ مقدمه
۴	۲-۱ بازخوانی و تحلیل اسناد، منشورها و اسناد منتشرشده بین‌المللی
۵	۱-۲-۱ منشور یکوموس نیوزیلند
۷	۲-۲-۱ دستورالعمل کل، سرلانکا
۷	۳-۲-۱ سند نار
۱۰	۴-۲-۱ پروتکل برگن
۱۰	۵-۲-۱ بیانیه سن‌آنتونیو
۱۱	۶-۲-۱ منشور صوفیه
۱۲	۷-۲-۱ بیانیه استکهلم
۱۳	۸-۲-۱ بیانیه سانتیاگو دوکومپوستیلا
۱۳	۹-۲-۱ منشور بورا
۱۶	۱۰-۲-۱ منشور میراث بوم‌ساخت مکزیکوسیتی
۱۷	۱۱-۲-۱ منشور کراکف درباره اصول حفاظت و مرمت میراث فرهنگی
۱۹	۱۲-۲-۱ بیانیه کبک
۱۹	۱۳-۲-۱ بیانیه بوداپست
۲۰	۱۴-۲-۱ بیانیه بین‌المللی کازان
۲۱	۱۵-۲-۱ منشور ایکوموس زیмбаوه
۲۲	۱۶-۲-۱ کنوانسیون حفاظت و صیانت از میراث فرهنگی ناملموس
۲۳	۱۷-۲-۱ منشور حفظ میراث شهری کشورهای اسلامی
۲۳	۱۸-۲-۱ بیانیه بم
۲۴	۱۹-۲-۱ بیانیه نوروپج
۲۵	۲۰-۲-۱ یادداشت وین
۲۶	۲۱-۲-۱ بیانیه سنول

۲۶	۲۲-۲-۱ بیانیه شیان
۲۷	۲۳-۲-۱ بیانیه گوتنبرگ
۲۸	۲۴-۲-۱ بیانیه بیت المقدس
۲۹	۲۵-۲-۱ بیانیه ورونا
۲۹	۲۶-۲-۱ بیانیه اینسبروگ
۳۰	۲۷-۲-۱ منشور ایکوموس درباره مسیرهای فرهنگی
۳۱	۲۸-۲-۱ پیش نویس توصیه نامه یونسکو
۳۲	۲۹-۲-۱ اصول والتا برای حفاظت و مدیریت شهرهای تاریخی و منطقه‌های شهری
۳۳	۳۰-۲-۱ بیانیه پاریس
۳۵	۳۱-۲-۱ گزارش نشست کارشناسی نهاد آموزش و پژوهش میراث جهانی در ...
۳۶	۳۲-۲-۱ بیانیه ساوانا
۳۶	۳۳-۱-۱ بیانیه تهران با موضوع منظر فرهنگی شهری
۳۸	۳۴-۲-۱ بیانیه فلورانس
۵۴	۳-۱ جمع‌بندی: بررسی اثرات کوانسیون‌ها، بیانیه‌ها و اسناد منتشر شده بین‌المللی
۵۹	فصل دوم: سیر تحول رویکردهای حفاظت
۵۹	۱-۲ مقدمه
۶۰	۲-۲ سیر حفاظت در گذر زمان
۶۱	۱-۲-۲ دوران جنینی: زمان پیش از شکل‌گیری مفاهیم اصالت و یکپارچگی در اسناد و ...
۶۹	۲-۲-۲ دوران نوزادی: زمان شکل‌گیری توسعه مفاهیم اصالت و یکپارچگی در اسناد و ...
۸۵	۳-۲-۲ دوران بلوغ: زمان تکامل مفاهیم اصالت و یکپارچگی در اسناد و نظریه‌های ...
۱۱۰	۴-۲-۲ یافته‌های حاصل از بررسی رویکردهای حوزه حفاظت
۱۱۶	۳-۲ مفاهیم اصلی حوزه حفاظت
۱۱۷	۱-۳-۲ اهمیت معنایی
۱۱۸	۲-۳-۲ اصالت
۱۲۰	۳-۳-۲ یکپارچگی
۱۲۴	فصل سوم: منظر فرهنگی
۱۲۴	۱-۳ مقدمه
۱۲۶	۲-۳ درآمدی بر شناخت منظر فرهنگی
۱۲۹	۱-۲-۳ تدقیق مفهوم منظر فرهنگی به مثابه مقوله‌ای بین‌دانشی
۱۳۱	۲-۲-۳ شناخت حوزه‌های پژوهش در زمینه منظر فرهنگی
۱۳۷	۳-۳ چالش‌های حوزه منظر فرهنگی

۱۴۶	۴-۳ ضرورت پرداختن به مقوله منظر فرهنگی
۱۴۹	۵-۳ شناخت تعریف های منظر فرهنگی از دیدگاه صاحب نظران
۱۵۴	۶-۳ شناخت منظر فرهنگی از دیدگاه مرکز میراث جهانی یونسکو
۱۵۴	۱-۶-۳ تعریف منظر فرهنگی در مرکز میراث جهانی یونسکو
۱۵۶	۲-۶-۳ زمینه های شکل گیری ایده منظر فرهنگی در مرکز میراث جهانی
۱۵۷	۳-۶-۳ دسته بندی منظر های فرهنگی میراث جهانی
۱۵۹	۴-۶-۳ تغییر در معیار های ثبت
۱۶۳	۵-۶-۳ دستاوردهای گنجانیدن منظر های فرهنگی در ...
۱۶۴	۱-۶-۳ است های تخصصی منظر فرهنگی و دستاوردهای آنها
۱۷۰	۷-۳ نقد مفهوم منظر فرهنگی در مرکز میراث جهانی یونسکو
۱۷۰	۱-۷-۳ مدهای جزئی مبتنی بر مفهوم منظر فرهنگی
۱۷۸	۲-۷-۳ نقد کلمه عصاد و کاربرد جزءنگر با هدف های کل نگر
۱۸۰	۸-۳ تدقیق مفهوم منظر فرهنگی و مبنای چهارچوب نظری فرایند شکل گیری
۱۸۰	۱-۸-۳ الفبای شناخت منظر فرهنگی به مثابه فرایند
۱۸۹	۲-۸-۳ مجاری چهارگانه شناخت منظر فرهنگی
۱۹۳	۳-۸-۳ تعریف فرهنگ در منظر فرهنگی با تکیه بر مجاری شناخت
۱۹۴	۴-۸-۳ توسعه چهارچوب نظری منظر فرهنگی بر اساس فرایند شکل گیری آن
۱۹۶	۵-۸-۳ تعریف تدقیق شده منظر فرهنگی
۱۹۸	فصل چهارم: بازشناسی مفاهیم اصالت و یکپارچگی با تأکید بر منظر فرهنگی
۱۹۸	۱-۴ مقدمه
۱۹۹	۲-۴ مؤلفه های بازشناخت مفهوم اصالت
۲۰۰	۱-۲-۴ مفهوم اصالت در اسناد و کنوانسیون های بین المللی
۲۰۸	۲-۲-۴ مفهوم اصالت از دیدگاه صاحب نظران
۲۲۸	۳-۲-۴ تحلیل اسناد و نظریه های مرتبط با مفهوم اصالت، با نگاه ویژه به منظر فرهنگی
۲۳۳	۴-۲-۴ جمع بندی: توسعه چهارچوب مفهومی اصالت در منظر فرهنگی
۲۴۳	۳-۴ مؤلفه های بازشناخت مفهوم یکپارچگی با نگاه ویژه به منظر شهری تاریخی
۲۴۴	۱-۳-۴ مفهوم یکپارچگی بر اساس اسناد و کنوانسیون های بین المللی
۲۵۶	۲-۳-۴ یکپارچگی از دیدگاه صاحب نظران
۲۷۱	۳-۳-۴ توسعه چهارچوب مفهومی یکپارچگی در منظر فرهنگی
۲۷۷	گفتار واپسین
۲۷۹	پوست: پایگاه های اینترنتی اصلی در زمینه منظر های فرهنگی
۲۸۱	منابع
۲۹۳	نمایه

گفتار آغازین

در پی توسعه جامعه‌ها و بروز تغییرهای کمی و کیفی در آن‌ها که دگرگونی‌های اساسی در محیط‌ها، تاریخی را به دنبال داشته، مفاهیم اصالت و یکپارچگی و نیز حفظ آن‌ها برای برقراری تعادل میان رویکردهای حفاظت و توسعه مورد توجه واقع شده است. در سال‌های اخیر، حوزه حفاظت از میراث تک‌بنا به فضای بین‌ابنیه، شهرهای تاریخی و سرانجام منظر فرهنگی گستر یافته است. منظر فرهنگی در سال ۱۹۹۲ به عنوان گونه‌ای از میراث مشترک بشریت در زمینه حفاظت در راهنمای عملیاتی کنوانسیون میراث طبیعی و فرهنگی جهان گنجانده شد. از آن پس، مرکز میراث جهانی و سازمان‌های وابسته به آن برای تهیه چهارچوب و معرفی مؤلفه‌های ارزیابی و حفاظت منظرهای فرهنگی تلاش بسیار کردند؛ ولی جایگاه مفاهیم اصالت و یکپارچگی در حفاظت منظرهای فرهنگی، کمتر مورد توجه قرار گرفته است. از جمله مهم‌ترین دلایل این مسئله، انطباق نداشتن تعریف‌های متداول در یونسکو و اسناد بین‌المللی درباره مفهوم اصالت و یکپارچگی به منظر در رنگین ساختار منعطف، پویا و چندلایه منظرهای فرهنگی در نقاط مختلف دنیا را می‌توان ذکر کرد. در پژوهش پیش‌روی، اصالت و یکپارچگی به مثابه عوامل انتقال‌دهنده و تداوم‌بخش ارزش‌ها، بعد معنایی میراث به عنوان معیاری کلیدی در فرایند ثبت، حفاظت و مدیریت منظرهای فرهنگی معرفی شده است.

فصل نخست این کتاب به محتوای اسناد و کنوانسیون‌های حفاظت در سطح بین‌المللی اختصاص یافته است. بازتاب بسیاری از مفاهیم، سیاست‌ها و برنامه‌ها، تدوین شده در حوزه حفاظت را می‌توان در محتوای اسناد بین‌المللی پیگیری کرد و بازخوانی تحلیلی اسناد، بیانگر وجود نوعی نگرش تکاملی در این زمینه است؛ به گونه‌ای که هریک از اسناد متأخر به دنبال کامل‌تر کردن اسناد پیشین هستند و در ضمن، هر کدام از آن‌ها ویژگی‌های منحصربه‌فرد و نیز تمایزهایی با یکدیگر دارند. از جمله مهم‌ترین مفاهیمی که در اسناد بین‌المللی حفاظت مورد توجه و تأکید قرار گرفته‌اند، مدیریت تغییر، اهمیت معنایی میراث، حفاظت و توسعه یکپارچه، تنوع فرهنگی و میراث محلی، جامع‌نگری در مقیاس حفاظت از جزء‌نگر به کل‌نگر، نقش

مردمان بومی، نقش کنشگران در فرایند حفاظت، اصالت و یکپارچگی به مثابه مفاهیم بنیادین حفاظت، گردشگری فرهنگی و نقش محرک‌های فرهنگی در حفاظت را می‌توان ذکر کرد.

در فصل دوم، نظریه‌ها، سیاست‌ها و برنامه‌های حفاظت در سطح بین‌المللی در قالب سیر تحول رویکردهای حفاظت و با تقسیم به سه دوره اصلی، شامل دوره جنینی (زمان پیش از شکل‌گیری مفاهیم اصالت و یکپارچگی)، دوره نوزادی (زمان شکل‌گیری و توسعه مفاهیم اصالت و یکپارچگی در اسناد و نظریه‌های حفاظت) و دوره بلوغ (زمان تکامل مفاهیم اصالت و یکپارچگی در اسناد و نظریه‌های حفاظت مبتنی بر نگاه کل‌نگر منظرین) بررسی شده‌اند.

در فصل سوم، مفهوم منظر فرهنگی و کارنامه مرکز میراث جهانی یونسکو به عنوان مهم‌ترین مرجع قانونی بین‌المللی در بازشناخت و حفاظت منظرهای فرهنگی بازخوانی تحلیلی شده و از این رهگذر، برخی کاستی‌های موجود در تعریف و دسته‌بندی صورت گرفته از سوی این مرکز واکاوی شده و پایداری نظری برای نقد مفهوم منظر فرهنگی فراهم آمده است. در ادامه، چهارچوب نظری بازشناخت منظر فرهنگی بر مبنای فرایند شکل‌گیری و ذات پویای آن به دست داده شده است. ثبات دسپایی به شناختی جامع از منظرهای فرهنگی، راه برای حفاظت هر چه بهتر این گونه میراثی هم از خود

در فصل چهارم، جایگاه مفاهیم اصالت و یکپارچگی در فرایند حفاظت منظر فرهنگی تعیین شده است. در این فصل، نخست، اسناد و کنسپسیون‌های بین‌المللی و نظریه‌های مرتبط با مفاهیم اصالت و یکپارچگی در حوزه حفاظت از میراث فرهنگی را بازخوانی و واکاوی و سپس ابعاد تبیین‌کننده مفاهیم اصالت و یکپارچگی در منظر فرهنگی را تعیین کرده‌ایم. محتوای مطالب عرضه شده در فصل چهارم نشان می‌دهد که تحلیل مفهوم اصالت در اسناد و نظریه‌های متأخر از شکل تک‌بعدی به چندبعدی، از صورت کلاسیک دور به معنای محور، از گونه ملموس به ناملموس و از حالت ثابت به متغیر توسعه یافته است. برای توسعه چهارچوب مفهومی اصالت در این فصل، از فلسفه ایرانی - اسلامی ملاصدرا بهره بردیم. در ادامه، با تمرکز بر مفهوم یکپارچگی، دو جنبه ملموس و ناملموس و دو بُعد فیزیکی و طبیعی، و مؤلفه‌های دست‌نخورده‌گی و تمامیت در بازشناسی و حفاظت مفهوم یکپارچگی در میراث شهری و به ویژه منظرهای شهری تاریخی را معرفی کرده‌ایم که از طریق شاخص‌های انسجام ساختاری - تاریخی، انسجام کارکردی - اجتماعی و انسجام بصری - زیبایی‌شناختی ارزیابی می‌شوند. مجموع دستاوردهای فصل چهارم، پایه‌ای برای توسعه چهارچوبی تحلیلی به منظور حفاظت از منظر فرهنگی مبتنی بر مفاهیم اصالت و یکپارچگی در پژوهش‌های بعدی را فراهم می‌کند.

امیدواریم تلاش نویسندگان این کتاب، گامی مؤثر برای بازشناخت و حفاظت منظرهای فرهنگی در ایران باشد.